

VA-rapport 2003:4

Forskares syn på Vetenskap och Allmänhet

– intervjuundersökning 2003

Förord

Framtiden byggs av kunskap och lärande. Vetenskapen genererar ny kunskap. Men kunskap blir inte aktiv utan fotfäste hos människor, i deras viljor, tankar, idéer och känslor. För att öka det aktiva kunskapsengagemanget hos de många bildades den ideella föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA.

Vetenskap & Allmänhet, VA, skall främja dialog, öppenhet och förståelse mellan allmänhet – särskilt unga – och forskare. Föreningen arbetar för att åstadkomma samtal om konkreta frågor som engagerar människor, samtal i nya former på människors egna arenor. Vad tycker då samtalens presumtiva deltagare? För att utröna detta har VA låtit genomföra ett antal studier.

VA har uppdragit åt Temo att genomföra en intervjuundersökning om forskares syn på Vetenskap och Allmänhet och deras uppfattning om allmänhetens syn på vetenskap och forskare. Frågorna har utarbetats av VA och dess referensgrupp för opinionsundersökningar Björn Fjæstad, Lennart Weibull, Lena Wollin och Ingvar Isfeldt, i samråd med fil dr Arne Modig vid Temo. Undersökningen genomfördes 7 - 22 oktober 2003 genom drygt fyrahundra telefonintervjuer fördelade på ca en fjärdedel med vardera professorer, lektorer (inklusive docenter och forskarassistenter), doktorander och forskare vid företag. Personer vid tjugo olika högskolor och universitet inom olika vetenskapsområden har intervjuats. Resultatet av undersökningen presenteras i denna skrift,
VA-rapport 2003:4 **Forskares syn på Vetenskap och Allmänhet.**

Undersökningen får gärna citeras med angivande av VA som källa. Denna och övriga studier kan också hämtas från www.v-a.se

Det är VAs förhoppning att dessa intresseväckande resultat skall ge vägledning och idéer till många insatser för att stärka VA-dialogen och skapa ett brett kunskapsengagemang.

Vetenskap & Allmänhet, VA i november 2003

Camilla Modéer
Generalsekreterare

ISSN: 1653-6843
ISBN 13: 978-91-85585-07-6 (tryckt)
ISBN 10: 91-85585-07-6 (tryckt)
urn:nbn:se:vetenskapochallmanhet-2003-4 (pdf)

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA
Box 5073, 102 42 Stockholm
Telefon: 08-791 29 00
Fax: 08-611 56 23
E-post: info@v-a.se
Webbplats: www.v-a.se

Innehåll

1. Sammanfattning	7
2. Resultatredovisning	11
3. Vilka tycker vad? Skillnader mellan olika forskargrupper	23
4. En jämförelse mellan forskarnas och allmänhetens syn på forskning	33

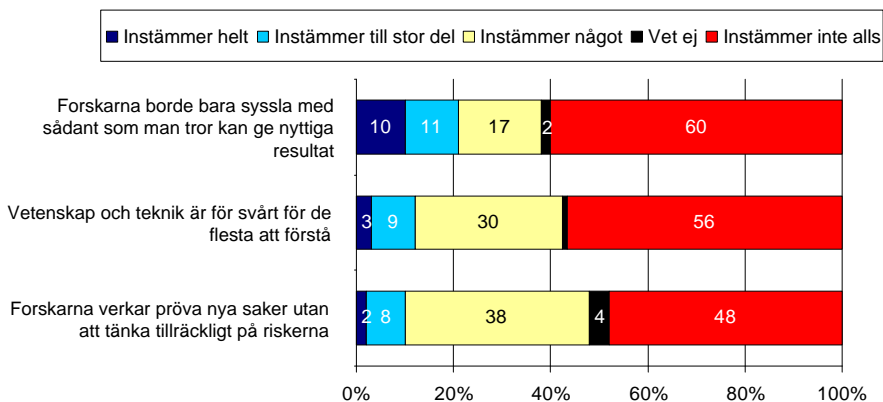
1. **Sammanfattning**

- Många forskare tvivlar på allmänhetens intresse för forskning...
 - Endast hälften av forskarna tror att människor i allmänhet tycker det är viktigt att satsa på forskning och...
 - ...endast hälften av forskarna tror att människor i allmänhet har ett intresse för forskning inom deras ämne.
- ...men trots det så upplever man att forskare har allmänhetens förtroende.
 - Endast cirka 5% av forskarna tror att människor i allmänhet har ett lågt förtroende för forskare.
- Forskarna värdesätter en dialog med allmänheten...
 - 9 av 10 forskare tycker att det är både intressant och stimulerande att ha en dialog med allmänheten. 8 av 10 tycker dessutom att dialogen med allmänheten är en skyldighet för varje forskare och att det ger nya perspektiv på den egna forskningen.
- ...men dialogen syns ofta inte till
 - Endast 36% har fler än 10 gånger under det senaste året berättat om eller samtalat om sin forskning med personer ur allmänheten.
- Forskarna tycker att forskning kring effektiva och miljövänliga energikällor är viktigt
 - Hela 9 av 10 forskare tycker att Sverige skall satsa statliga medel på forskning kring effektiva och miljövänliga energikällor. Det är ett lika vanligt svar som t ex området cancer.

2. Resultatredovisning

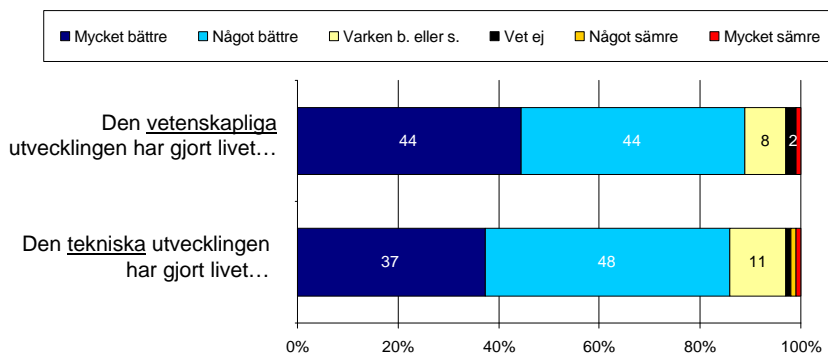
Påståenden om forskare och vetenskap

Fråga: Jag kommer nu läsa upp några påståenden som andra människor gjort om forskare. Kan du säga om du instämmer helt...?

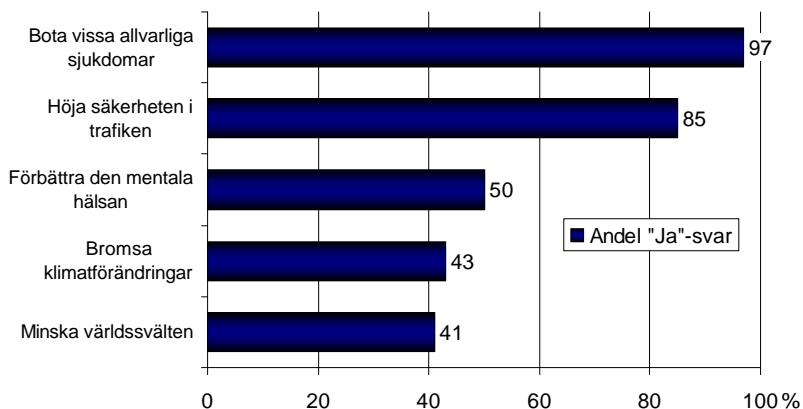
Förtroendet för den vetenskapliga och tekniska utvecklingen

Fråga: Anser Du att den vetenskapliga/tekniska utvecklingen de senaste tio till tjugo åren har gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor. Skulle Du säga att den gjort livet...

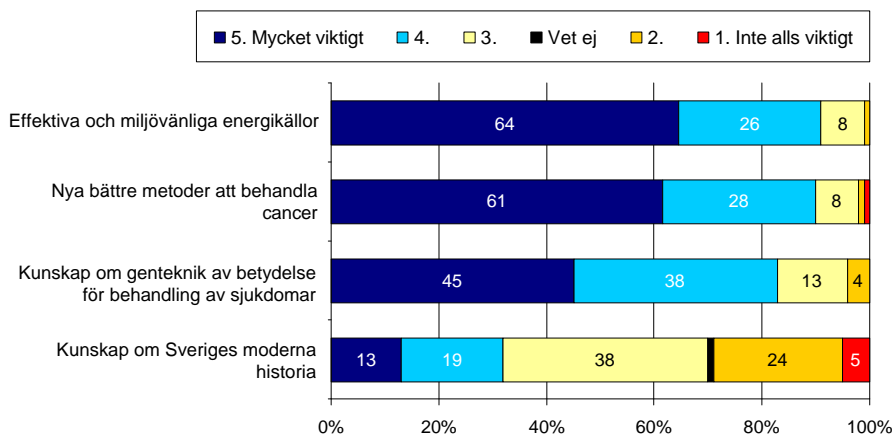
Vilka problem kan forskningen hjälpa till att lösa?

Fråga: Tror Du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år hjälpa till att lösa följande problem?

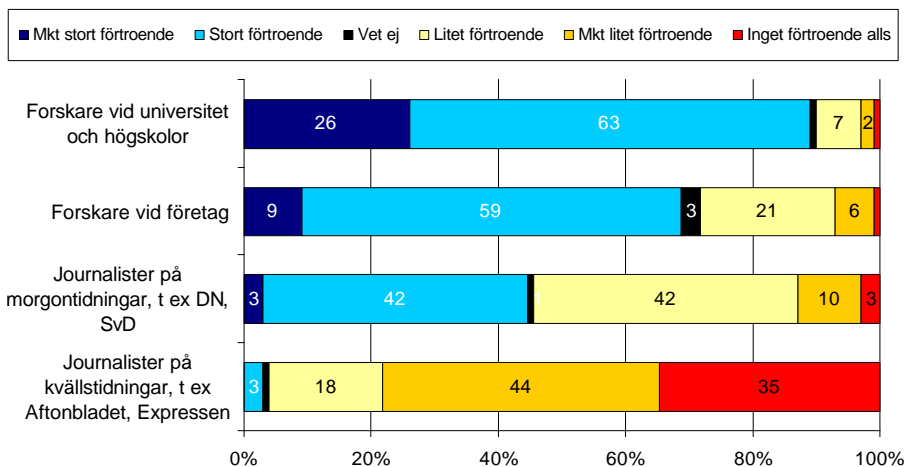
Forskningsområden man bör satsa på

Fråga: Jag kommer nu räkna upp några olika forskningsområden. Hur viktigt anser Du det vara att Sverige satsar statliga medel på forskning inom dessa områden?
FEMGRADIG SKALA FRÅN 5=MYCKET VIKTIGT ----- 1=INTE ALLS VIKTIGT

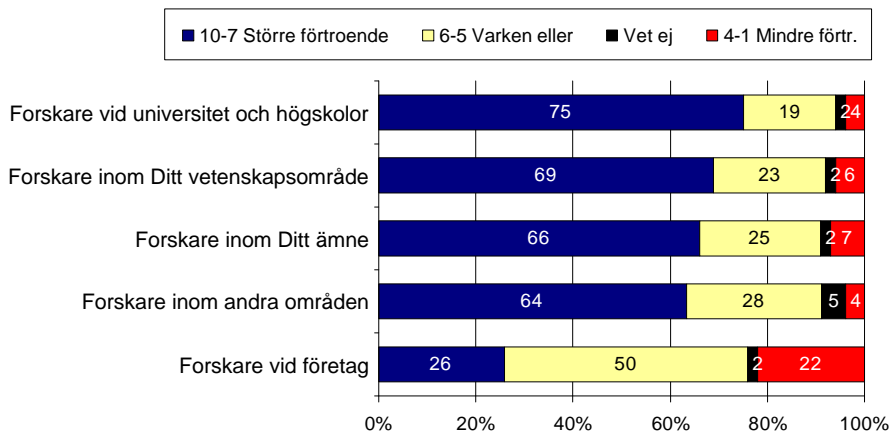
Forskarnas förtroende för forskare och journalister

Fråga: Vilket förtroende har Du för...

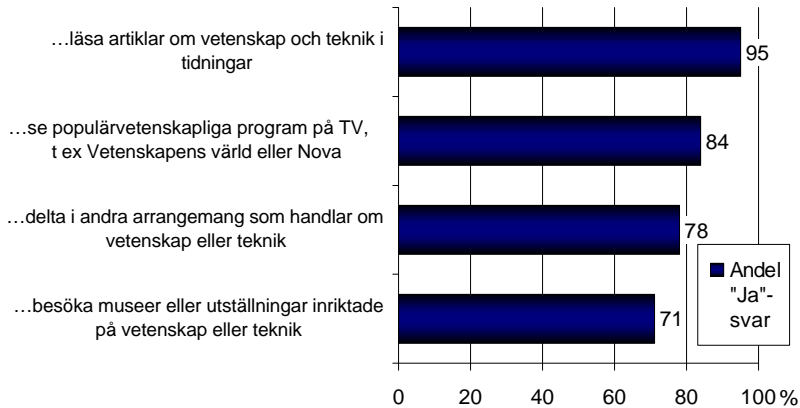
Forskarna om allmänhetens förtroende för forskare

Fråga: Vilket förtroende tror Du att människor i allmänhet har för forskare? Ange på en skala från 1-10 där 1 = Inget förtroende alls och 10 = Mycket stort förtroende.

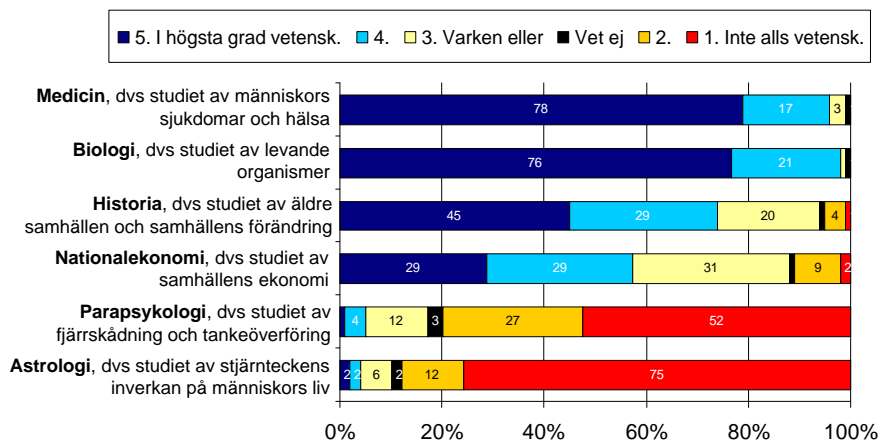
Hur informerar man sig om vetenskap och teknik?

Fråga: Brukar Du...?

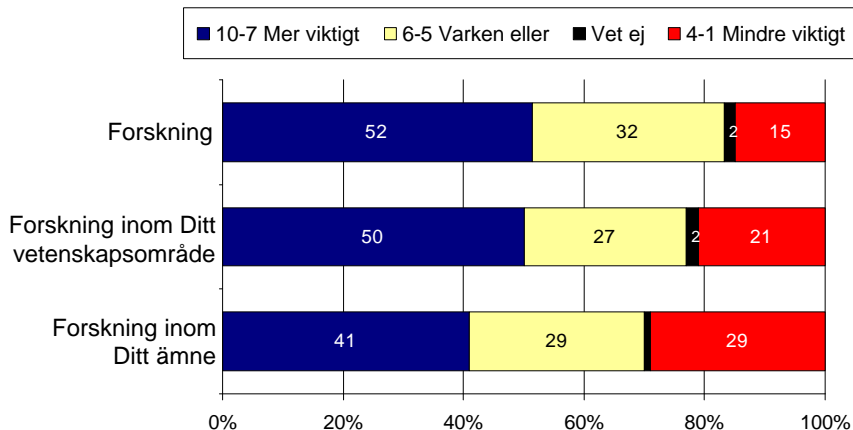
Vilka områden är vetenskapliga?

Fråga: I vilken utsträckning bedömer Du följande områden som vetenskapliga?

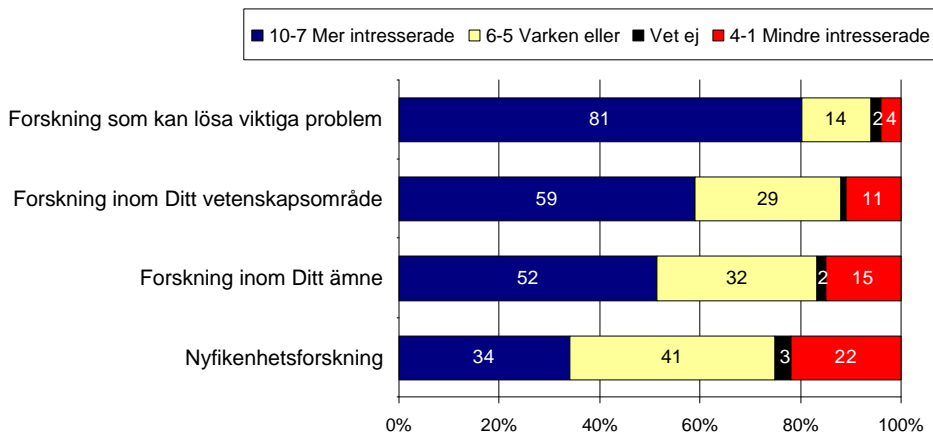
Forskare om allmänhetens syn på att det satsas på forskning

Fråga: Hur viktigt tror Du att människor i allmänhet tycker att det är att satsa på...?
Svara på en skala från 1-10 där 1=inte alls viktigt och 10=mycket viktigt.

Forskarna om allmänhetens intresse för olika slags forskning

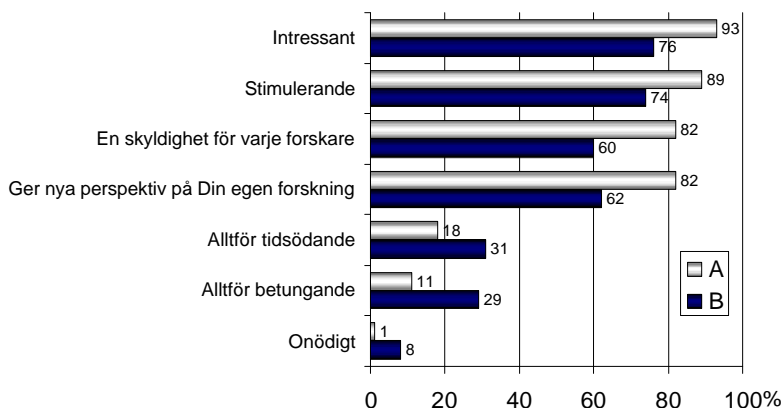
Fråga: Hur intresserade tror Du att människor i allmänhet är av olika slags forskning?
Ange på en skala från 1 - 10 där 1 = Inget intresse alls och 10 = Mycket stort intresse.

Forskare om egen och andras inställning till dialog med allmänheten

Fråga A: Anser Du att en dialog med allmänheten är...?

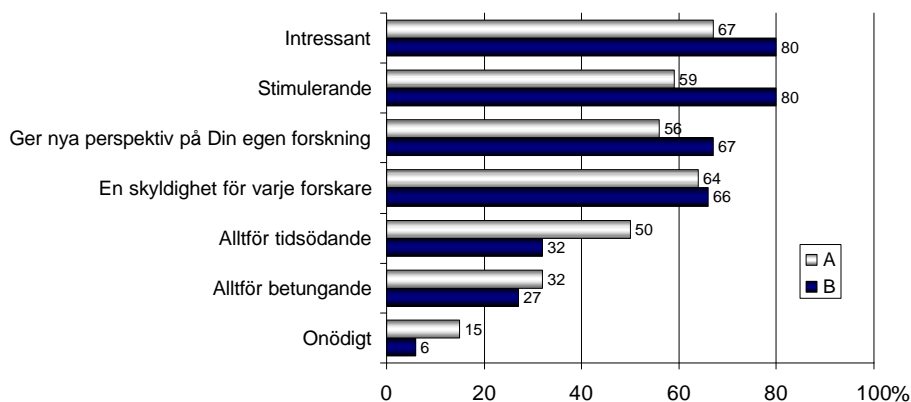
Fråga B: Tror Du att andra forskare inom andra vetenskapsområden än ditt eget anser att en dialog med allmänheten är...?

Yngre/äldre forskare om andras inställning till dialog med allmänheten

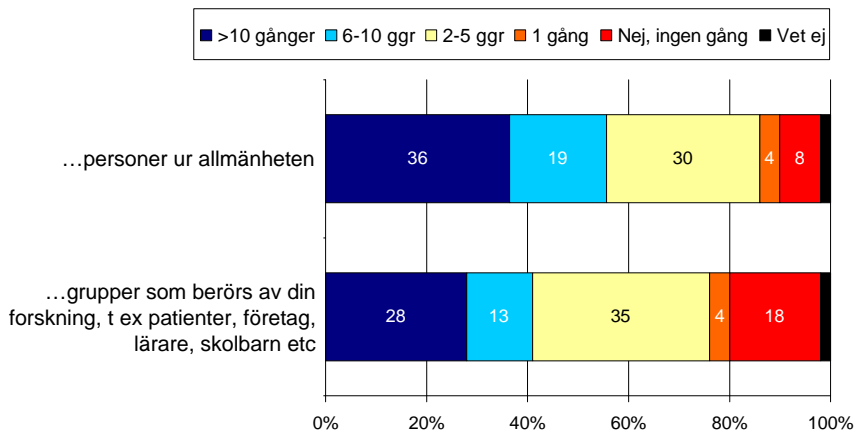
Fråga A: Tror Du att äldre forskare anser att dialog med allmänheten är...?

Fråga B: Tror Du att yngre forskare anser att dialog med allmänheten är...?

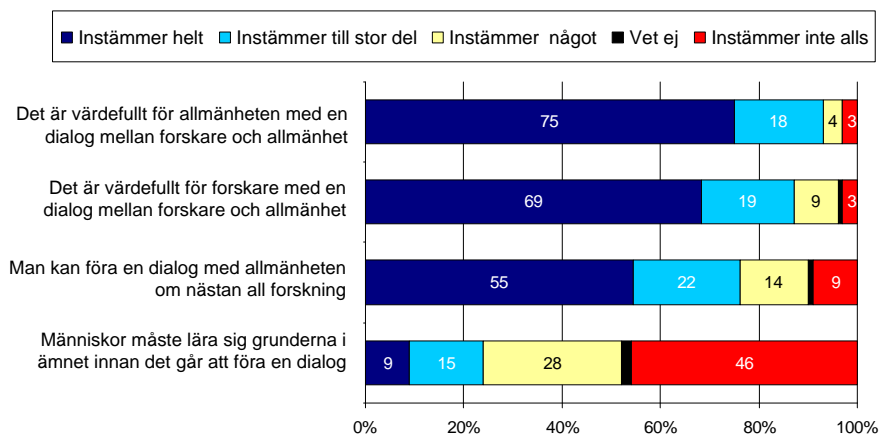
Hur många samtal med andra om sin forskning?

Fråga: Har Du under det senaste året berättat om eller samtalat om Din forskning med...? Om "ja", ungefär hur många gånger det senaste året?

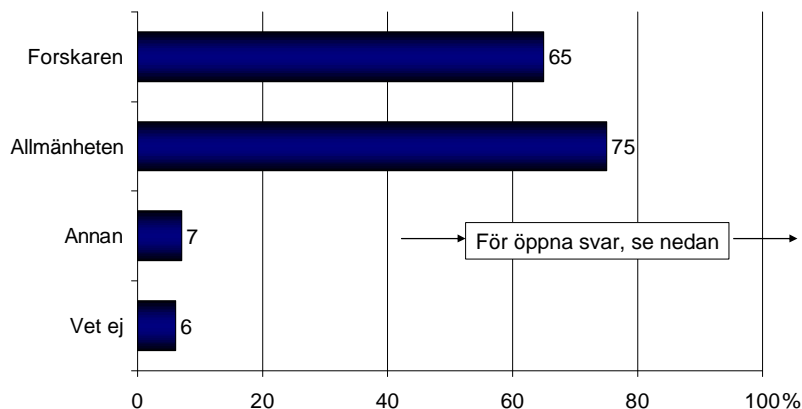
Betydelsen av en dialog mellan forskare och allmänhet?

Fråga: Instämmer Du helt, till stor del, något eller inte alls i följande påståenden

Vem bör avgöra dialogens innehåll? Forskaren eller allmänheten?

Fråga: Vem eller vilka anser Du främst skall avgöra vad dialogen bör handla om? Är det forskaren, allmänheten eller någon annan? *FLERA SVAR MÖJLIGA*

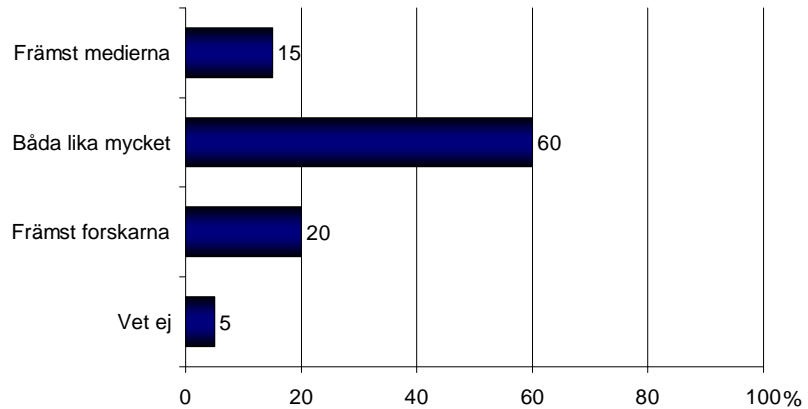

Öppna svar (se ovan)

- I form av samordning av representanter av universitet, möjligen vetenskapliga journalister.
- Någon grupp som tar initiativ för ämnet.
- Katalysator som har förmåga att översätta vara buffert mellan allmänhet och forskare
- Någon opartisk
- Universitet som ordnar dialog
- Forskningsfinansierarna
- Vetenskapsjournalister
- Opinionsbildare, media
- Journalister och politiker är duktiga.
- Viktigt att det är en ömsesidig dialog, både forskare, allmänhet och politiker
- Det beror på frågan.
- Uppdragsgivaren, staten, företag etc
- Makthavare
- Forskningsanslagsgivaren
- Politiker
- Alla
- Oberoende grupp.
- Båda, eller tredje part
- Journalister
- Företrädande av båda
- Samhällsorgan företag myndigheter
- Allmänhetens företrädare, politiker och myndighetspersoner.
- Både allmänhet och forskare
- Samhället
- Intressenter
- Beror helt på vilken kontext
- Alla berörda parter.
- De som finansierar forskningen.

Vem bör sköta dialogen, forskarna eller media?

Fråga: Anser Du att media bör sköta dialogen med forskare om vetenskapliga frågeställningar, dvs genom att journalister intervjuar forskare etc, eller anser Du att forskarna själva bör sköta dialogen med allmänheten?

3. Skillnader mellan olika forskargrupper

Skillnader mellan olika undergrupper

- I detta kapitel jämförs olika undergrupper mot varandra. Undergrupperna är:
 - Manliga forskare och kvinnliga forskare
 - Forskare i storstäder och forskare i övriga städer
 - Fyra olika grupper av forskare: professorer, lektorer m.fl., doktorander samt forskare inom företag
 - Forskare inom olika vetenskapsområden
 - Forskargruppens storlek
 - Olika kategorier av universitet och högskolor
- Undergruppernas betydelse/förklaringsgrad:
 - Störst är skillnaderna vid en jämförelse mellan olika vetenskapsområden. Skillnaderna är som tydligast när det handlar om deras syn på allmänhetens intresse av och förtroende för forskning.
 - Vissa skillnader (vanligtvis inom samma område som ovan) finns också vid en jämförelse mellan olika grupper av forskare (professorer, lektorer o s v) och vid en jämförelse mellan olika kategorier av universitet och högskolor
 - Om man är kvinna eller man, om man arbetar i en storstad eller i övriga städer eller hur stor forskargruppen är har däremot en låg förklaringsgrad.

Skillnader mellan olika undergrupper – kön och geografi

- Manliga och kvinnliga forskare – olika syn på allmänhetens förtroende
 - Män
 - Tror oftare att allmänheten har förtroende för forskare.
 - Ser oftare populärvetenskapliga program på TV.
 - Kvinnor...
 - Tror mindre ofta på allmänhetens förtroende för forskare.
 - Tycker oftare att en dialog med allmänheten ger nya perspektiv på sin egen forskning.
 - Har lägre förtroende för forskare vid företag.
 - Anser oftare att olika områden är vetenskapliga, t ex astrologi, historia och parapsykologi.
- Storstad jämfört med övriga städer – forskare är forskare var de än arbetar
 - Forskare i storstäder...
 - ...har oftare berättat och eller samtalat om sin forskning med personer ur allmänheten.
 - Forskare i övriga städer...
 - ...har mer mer sällan berättat och/eller samtalat om sin forskning med personer ur allmänheten. Något motsägelsefullt så anser de oftare att en dialog med allmänheten ger nya perspektiv på deras egen forskning.

Skillnader mellan olika grupper av forskare

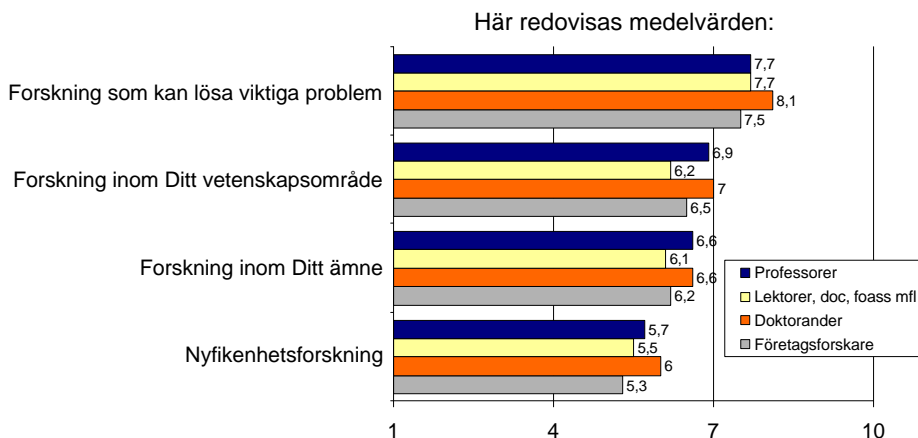
• Skillnader mellan olika grupper av forskare

- Professorer - tror lite mer om sig själva och sitt område
 - De tror oftare att människor i allmänhet har ett intresse för forskning inom just deras ämne och vetenskapsområde.
 - De anser mindre ofta att statliga medel bör satsas inom forskning kring effektiva och miljövänliga energikällor.
- Lektorer, docenter, forskningsassister m.fl. - tror lite mindre om sig själva och sitt område
 - De tror mindre ofta att människor i allmänhet tycker det är viktigt att satsa på forskning inom just deras vetenskapsområde.
 - De tror att människor i allmänhet har ett låg intresse för forskning inom just deras vetenskapsområde.
 - De tror mindre ofta att olika forskningsområden har goda möjligheter att hjälpa till att lösa olika problem.
- Doktorander - optimisterna?
 - Jämfört med professorer och lektorer så har de ett markant större förtroende för forskare vid företag.
 - De har en mer positiv bild av människors förtroende för forskare.
 - De tycker oftare att forskarna bara borde syssla med sådant som man tror kan ge nyttiga resultat.
 - De anser oftare att statliga medel bör satsas inom forskning kring effektiva och miljövänliga energikällor.
- Företagsforskare - stor tilltro till forskning generellt och till sitt eget område
 - Ingår oftare i stora forskargrupper (fler än 25 personer).
 - Anser oftare att den vetenskapliga respektive tekniska utvecklingen har gjort livet mycket bättre.
 - De tror oftare att människor i allmänhet tycker det är viktigt att satsa på forskning inom just deras ämne och vetenskapsområde.
 - De anser mindre ofta att Historia är ett vetenskapligt område.

Skillnader mellan olika grupper av forskare ...fortsättning

Fråga: Hur intresserade tror Du att människor i allmänhet är av olika slags forskning?

Ange på en skala från 1 - 10 där 1 = Inget intresse alls och 10 = Mycket stort intresse.

Skillnader mellan olika vetenskapsområden

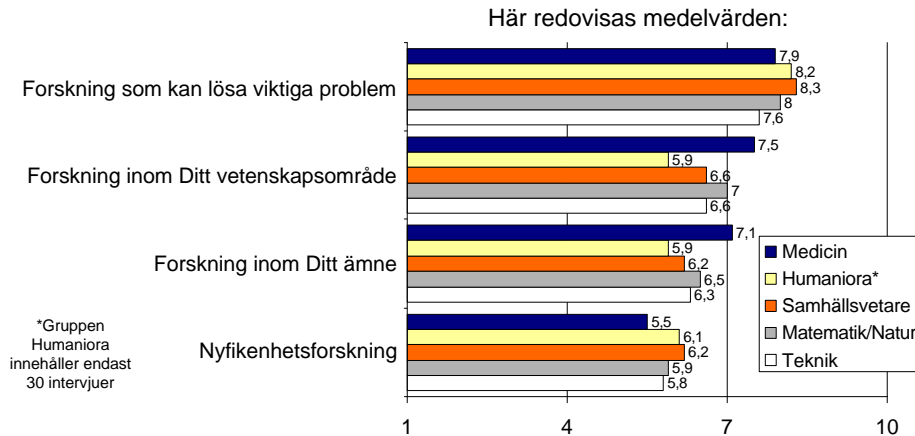
- **Medicin** - vi är bäst!
 - Ingår oftare i större forskargrupper.
 - De tror oftare att de har allmänhetens förtroende och intresse. Tror att allmänheten tycker att forskning generellt och forskning inom medicin är viktigt att satsa på.
- **Humaniora** - intresserade av allmänheten men upplever inte att det är ömsesidigt
 - Ingår oftare i mindre forskargrupper.
 - Anser mycket oftare att det bör satsas statliga medel på forskning inom Sveriges moderna historia.
 - Har lågt förtroende för forskare vid företag.
 - Astrologi är absolut inte ett vetenskapligt område.
 - Anser oftare att en dialog med allmänheten både är värdefullt för forskare och en skyldighet. De tror också att forskare inom andra vetenskapsområden är sämre på detta. Trots detta så har de inte en mer intensiv dialog med allmänheten. Andra grupper som berörs av deras forskning har de t o m mer sällan samtal med.
 - Tror mer sällan att allmänheten är intresserad av deras ämne/område och de tror absolut inte att allmänheten tycker att humaniora är viktigt att satsa på.
- **Samhällsvetare** - lägst tilltro till den tekniska utvecklingen och forskare vid företag
 - Ingår oftare i mindre forskargrupper.
 - Anser inte att den vetenskapliga och tekniska utvecklingen har gjort livet bättre.
 - Har lågt förtroende för forskare vid företag.
 - Anser oftare att Nationalekonomi är ett vetenskapligt område.
 - De tror mindre ofta att de har allmänhetens förtroende och intresse. De tror också mindre ofta att allmänheten tycker att samhällsvetenskap är viktigt att satsa på.

Skillnader mellan olika vetenskapsområden ...fortsättning

- **Matematik/naturvetenskap** - medelgruppen
 - Anser att forskare inte behöver syssla med forskning som ger nyttiga resultat.
 - Anser mer sällan att en dialog med allmänheten ger nya perspektiv på den egna forskningen.
- **Teknik** - sitter hellre "på kammaren"
 - Är minst intresserad av en dialog med allmänheten.
 - Anser att forskare bör syssla med forskning som ger nyttiga resultat.
 - Har störst förtroende för forskare vid företag.

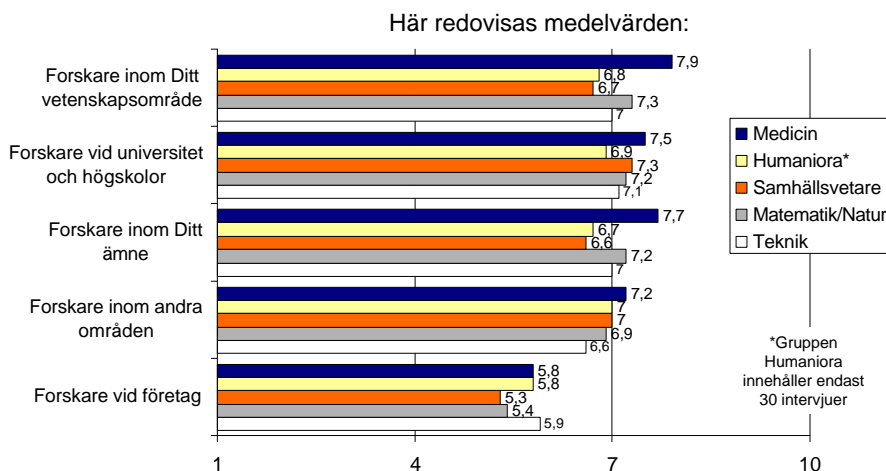
Skillnader mellan olika vetenskapsområden ...fortsättning

Fråga: Hur intresserade tror Du att människor i allmänhet är av olika slags forskning?
Ange på en skala från 1 - 10 där 1 = Inget intresse alls och 10 = Mycket stort intresse.

Skillnader mellan olika vetenskapsområden ...fortsättning

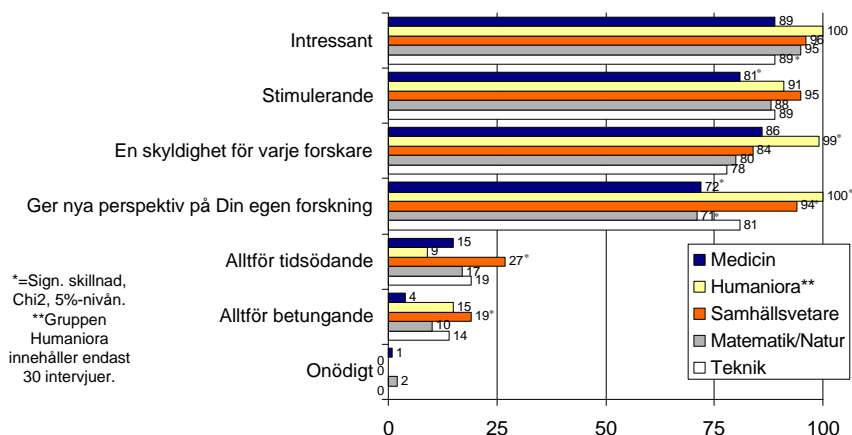
Fråga: Vilket förtroende tror Du att människor i allmänhet har för forskare? Ange på en skala från 1-10 där 1 = Inget förtroende alls och 10 = Mycket stort förtroende.

Skillnader mellan olika vetenskapsområden ...fortsättning

Fråga: Anser Du att en dialog med allmänheter är...?

Här redovisas andelen ja-svar:

Skillnader mellan stora och små forskargrupper

- **Forskargrupp bestående av 1 - 5 forskare**
 - tror inte att människor i allmänhet tycker att man skall satsa på deras ämne/vetenskapsområde
- **Forskargrupp bestående av 6 forskare eller fler**
 - tror att människor i allmänhet tycker att man skall satsa på deras ämne/vetenskapsområde

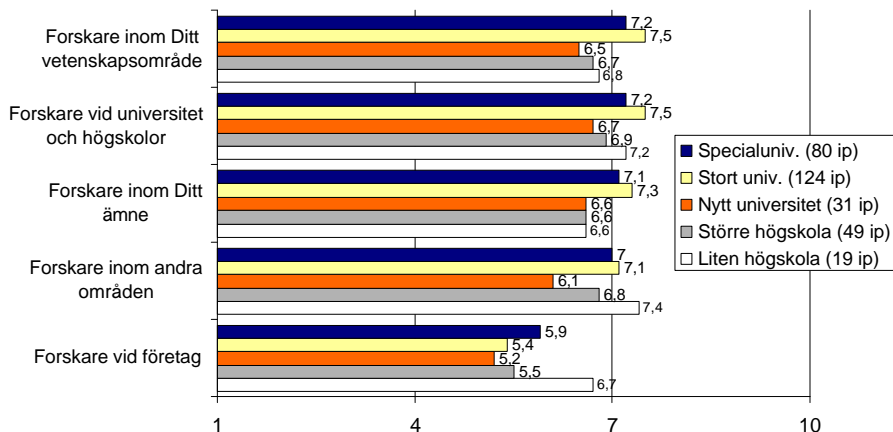
Skillnader mellan olika kategorier av universitet & högskolor

- **Special Universitet**
 - Anser mer sällan att forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna.
 - Tror oftare att allmänheten tycker det är viktigt att satsa på deras eget ämne.
 - Har oftare haft en dialog med grupper som berörs av deras forskning.
- **Stort Universitet**
 - Tror på allmänhetens förtroende för forskare vid universitet och högskolor men inte på allmänhetens förtroende för forskare vid företag.
 - Tror på värdet av en dialog med allmänheten (men har trots det inte en mer frekvent dialog än andra).
- **Nytt Universitet**
 - Anser mer sällan att forskningen har goda möjligheter att höja säkerheten i trafiken och bromsa klimatförändringar.
 - Har lägre förtroende för forskare vid företag.
 - Tror mer sällan att allmänheten tycker att det är viktigt att satsa på deras eget ämne och vetenskapsområde.
 - Tror mer sällan att allmänheten har förtroende för forskare inom andra områden.
- **Större Högskola**
 - Tycker oftare att Parapsykologi är ett vetenskapligt område.
 - Tror mer sällan att allmänheten har ett intresse för forskning (oavsett område).
 - Tror mer sällan på värdet av en dialogen med allmänheten.
 - Anser oftare att vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå.
- **Liten Högskola**
 - Tycker oftare att Nationalekonomi och Historia är vetenskapliga områden.
 - Tror mer sällan att allmänheten tycker att det är viktigt att satsa på deras eget ämne.
 - Tror dessutom mindre ofta att allmänheten har förtroende för deras eget ämne.
 - Tror oftare att allmänheten har förtroende för forskare vid företag.
 - Tycker mer sällan att en dialog med allmänheten är alltför tidsödande.
 - Anser oftare att forskningen har goda möjligheter att bromsa klimatförändringar.

Skillnader mellan olika kategorier av universitet & högskolor ...fortsättning

Fråga: Vilket förtroende tror Du att människor i allmänhet har för forskare? Ange på en skala från 1-10 där 1 = Inget förtroende alls och 10 = Mycket stort förtroende.

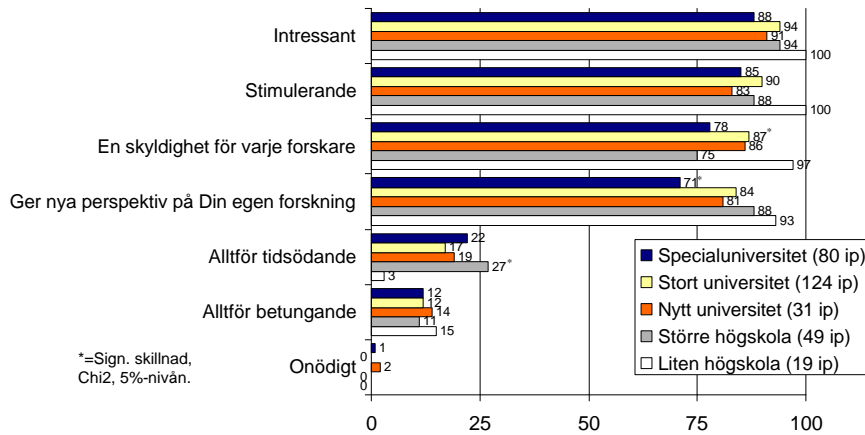
Här redovisas medelvärden:

Skillnader mellan olika kategorier av universitet & högskolor ...fortsättning

Fråga: Anser Du att en dialog med allmänheter är...?

Här redovisas andelen ja-svar:

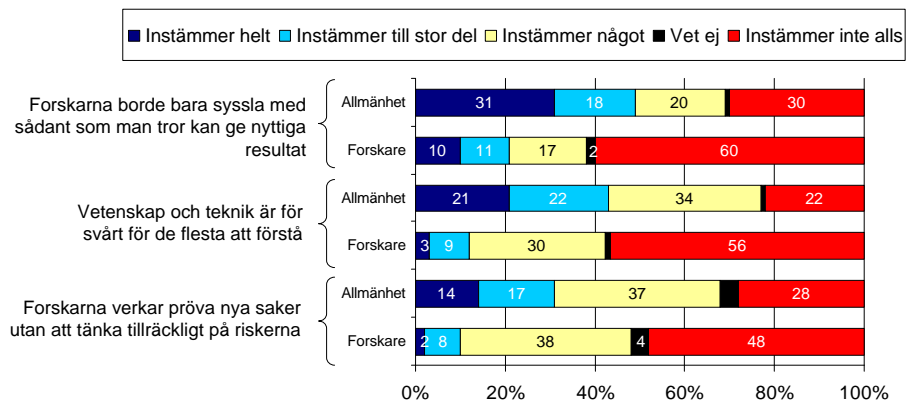
4. En jämförelse mellan forskarnas och allmänhetens syn på forskning

En jämförelse mellan forskare och allmänheten

- Allmänheten...
 - ...tycker mycket oftare att...
 - ...forskarna bara borde syssla med sådant som man tror kan ge nyttiga resultat.
 - ...forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna.
 - ...vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå.
 - ...vill oftare att det skall satsas mer statliga medel på nya bättre metoder att behandla cancer (jämför 81% med 61% som svarat "mycket viktigt").
 - anser oftare att parapsykologi och astrologi är vetenskapliga områden.
- Forskarna
 - ...vill oftare att det skall satsas statliga medel på Sveriges moderna historia (jämför 13% med 7% som svarat "mycket viktigt").
 - ...anser oftare att historia och biologi är vetenskapliga områden.
 - ...har ett ännu mindre förtroende än allmänheten för journalister på kvällstidningar.
- Likheter
 - Forskarna och allmänheten tycker ungefär lika ofta att den vetenskapliga och tekniska utvecklingen de senaste tio till tjugo åren har gjort livet bättre för vanliga människor.
 - tror lika ofta på forskningens möjligheter att lösa olika problem.

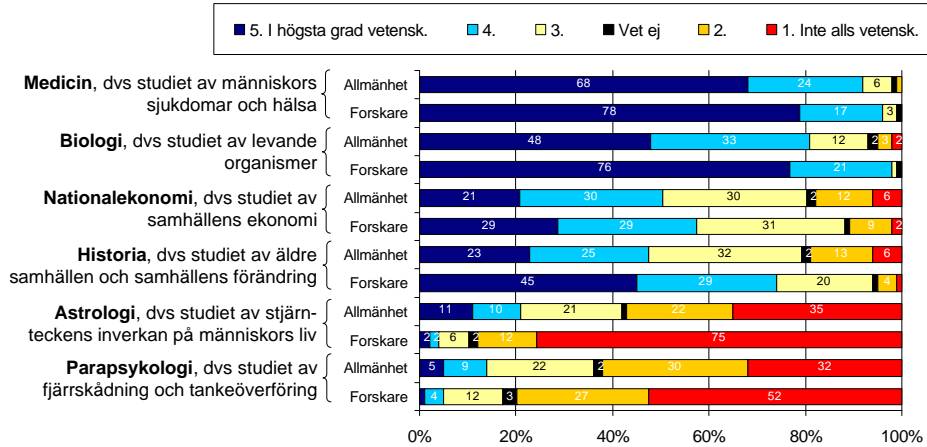
Påståenden om forskare och vetenskap

Fråga: Jag kommer nu läsa upp några påståenden som andra människor gjort om forskare. Kan du säga om du instämmer helt...?

Vilka områden är vetenskapliga?

Fråga: I vilken utsträckning bedömer Du följande områden som vetenskapliga?
 FEMGRADIG SKALA FRÅN 5=I HÖGSTA GRAD VETENSKAPLIGT ----- 1=INTE ALLS
 VETENSKAPLIGT

VA-Rapporter

- 2002:1 Vad tycker folk i andra länder?
- 2002:2 Allmänhetens syn på vetenskap
- 2002:3 Forskares syn på samtal med allmänheten
- 2002:4 Ungas syn på vetenskap

- 2003:1 Vetenskapen i Samhället
 - resultat från SOM-undersökningen 2002
- 2003:2 VA-studier under luppen:
Synen på vetenskap 2002
 - en analys
- 2003:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2003
- 2003:4 Forskares syn på Vetenskap och Allmänhet
 - intervjuundersökning 2003
- 2003:5 Forskares syn på samtal med Allmänheten
 - en fokusgruppsstudie
 - Delrapport

Föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA, vill främja dialog, öppenhet och förståelse mellan allmänhet och forskare. VA vill inspirera till samtal om forskning och skapa nya mötesplatser på oväntade arenor kring engagerande frågor. Alla skall kunna möta forskare för att utbyta idéer och bättre förstå forskningens resultat, arbetet för att nå dit och vetenskapens roll i samhället.

Föreningens mål är att

- öka kontakterna och utbytet av idéer mellan allmänhet och forskare
- öka allmänhetens kunskap om forskningens metoder och resultat
- utveckla forskarnas lyhördhet och förståelse för allmänhetens frågor om och oro för forskning
- bygga regionala, nationella och internationella nätverk för erfarenhetsutbyte och möten.

Verksamheten inriktas mot tre områden:

- **Kunskapsbyggande** om gränssytan mellan allmänhet och vetenskap genom opinionsundersökningar och studier om vad allmänheten, ungdomar och särskilda grupper anser om forskning och hur forskare ser på dialog med allmänheten
- **Samtal mellan forskare** och allmänhet; att katalysera eller i egen regi prova okonventionella former, arenor och teman
- **Erfarenhetsförmedling** av metoder, former och teman för samtal och spridning av kunskaper från studierna

Vetenskap & Allmänhet, VA bildades 2002 och har under de första verksamhetsåren genomfört ett antal studier och undersökningar, provat annorlunda samtalsformer och olika metoder för erfarenhetsförmedling, framför allt via Internet. Resultaten presenteras på föreningens webbplats: www.v-a.se.